

ԱՅՅԱՍՏԱՆ

Ի Ր Ա Գ Ի Ր

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԵՐԳԱՅԻՆ, ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

Տարեկան գին կանխիկ 100:

Այս Լրագիրը ամեն երկուշաբթի օրերը կը հրատարակուի:

Պոչտին գուրս գացած Լրագիրներուն փոստային ծախքը առնօրին փոխ է:

Իր շահին համար շուր մը հրատարակեց ու շուքը դիտի ջնարկ ստցին 40 փարսյ:

Երաւտից գրող ծանուցումը մը ձրի է:

Գիւրքին եկած նամակներուն փոստային ծախքը իր կողմէն դիտի ջնարկ է:

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐՆԵՐ

ՊՕԼԻՍ 16 ՇՈՅԵՄԲԵՐ

— Սեփազոր տէրութեան կողմէն՝ Կոստանդուպոլսի նստող օտար տէրութեանց դեսպաններուն յետագայ ծանուցական փոխ խրկուեցաւ 1850 մեծ հարկէմ Կ (հոկտեմբեր 30) թուականով:

« Ստանկերուն ընթացքին վրայօք կայսերական հրամանին քորճարութեանը համար հին ստակներուն և օտար տէրութեանց ստանկերուն առ ներս տար արգելուած է: Այս արգելքին հետ պատկառ արգելք և իբրեւ վարձք վճարուի բոլոր վաճառողներուն չորս մասին մէկը, և ստակն ալ նոյն հետայն պիտի փոխուի: Հայտնի է որ այսպիսի կարգադրութիւնները ամէն ժամանակ տէրութեան կողմէն մեծամեծ ծախքերու պատճառ կ'ըլլան. և կայսերական կառավարութեան այսպիսի կարգադրութիւններ ընելուն նպատակը ուրիշ բան չէ, բայց եթէ ստանկերուն օրինակը ընթացքը միակերպ հաւատարմութեան մէջ պահել. և դրամոց փոխանակութիւնը դիւրացնելով՝ հաւատարմութեան վաճառականներուն երաշխաւորութիւն մը տալ այն կորուստներուն վրայ որ կրնայ իրենց պատահիլ ունայ խարդախ և անհաւատարմ մարդոց երեսին. որ իրենց արգելադրուող շահու ծամբայ մը գտած են ստանկերուն գինը իրենց բուն արժեքէն բարձր հանելը: Հին ստանկերուն և օտար ազգաց ստանկերուն գինը, որոնք ձեռքէ ձեռք պըտրուելէ ետքաշէր համար յատուկ դորձակաշներ գրուած են կառավարութեան կողմէն, որոշուած է ամէն մէկ ստանկին բուն արժեքին համեմատ. անանկ որ այս ստանկերը օրինակը ընթացք

ունենող ստանկերու հետ փոխողը վրաս մը չի կըրնէ: Կայսերական կառավարութեան հիմնական ձեռք առած միջոցները ասանկ ըլլալով, ինչի պատիւ մը կը համարիմ այս տնօրէնութիւնս Չեղի հաղորդելը, որ դուք ալ ծանուցանեք անոնց որ կայսերութեան երկիրները կը բնակին և ձեր իւրաքանչիւրոց տէրութեան հպատակներն են: որ պէս զի այս արգելուած ստանկերը իրենց առեւտրերուն մէջ չի գործածեն. և ձեռքերնին եղածը՝ այս գործոյ համար յատկացած գործակալներուն տան, ընթացիկ ստակ առնեն »:

— Սեփազոր տէրութեան կողմէն Պարսկաստան գացող դեսպանը մեծապատիւ Սամի էֆէնտին, որուն Կոստանդուպոլսէն գացած ատենը ճամբան ըրած բարեբարութիւնները փոքր ի շատէ ժամանակին պատմելին, ետօթանաւոր երկու օր ճամբայ ընելէն ետքը օգոստոս 8ին ուղիմբ պարսից տէրութեան Վահրան մայրաքաղաքը հասաւ: Պարսից շահը զինքը չեմբաս ըսուած զուարթալի պալատը հրաւիրեց անտուրիւն ընելու, որ պարսից թագաւորներուն ամբողջական բնակարանն է:

Որովհետեւ շատ ժամանակ կայ որ Երանու երկիրը տաճկաց թագաւորի գետնին տեսնուած չէր, մեծապատիւ Սամի էֆէնտին հոն երթալը հասարակաց հետքերով շարժեց: Վասպանին թէ՛ Վահրան մտած ատենը, և թէ՛ Վահրանէն չեմբաս արքայանիստ պալատը երթալու ատենը ճամբուն վրայ այնքան բազմութիւն ժողովուած էին տեսնելու համար, որ անոր պէս շատնցուրէն ի վեր տեսնուած չէր:

Եւ յիշաւ մեծապատիւ Սամի էֆէնտին ալ օսմանեան մեծապատիւ թիւնը ցուցնելու պէտք եղած բաները պահուց չի թողուց. իրեն ճանաչողներ հորդութեան գեղեցիկ կառքը նստած էր. առջեւէն երկու կարգ ձիաւորներ. իր գետնաշինութեան մարդիկը փառաւոր հագուած, ինքը դեսպանն ալ զինուորական նշանազգեստով (ունիֆորմայով) կեւրեւէր բազմութեանը, որ ճամբուն երկու կողմը

հանգարտ և աղէկ կարգով շարուած էին. և զանոնք կը բարեւէր. կուրծքը ականակապ հարուստ պատուոյ նշանը կախած էր. որուն վրայ արեւը զարնելով արտաքայ կարգի գեղեցիկութիւն մըն ալ այն կուտար, որ տեսնողներուն աչքը կը խտողէր: Ուրիշ փայլում մըն ալ մէջքը կախած թուրին երախակալէն կը ցայտէր տեսնողներուն աչքին. ու որովհետեւ այն ալ մեծագին քարերով զարդարուած էր: Հանդէսին ետեւէն ալ պահաստի (եւտիկ) ձիերը կը տանէին հարուստ ոսկէսար գիւղակներով զարդարուած. որ պարսից երկիրը ասանկ բան խիտ քիչ անգամ կը տեսնուի:

Պարսից թագաւորը մեծապատիւ դեսպանին փառաւոր ընդունելութիւն ըրաւ: Երկու օր ետքը ինկիլիզի և ուստաց Վահրան կեցող դեսպանները Սամի էֆէնտին տեսութեան գտին:

— Կայսերական պալատին խաբուսի պալատին մեծապալէ Սամուտ էֆէնտին, Վարիկէի Վարապըլուս նահանգին կցորդ ձեպէի կարգի գաւառին կառավարութեան տեղակալ անուանեցաւ:

— Կայսերական պալատին խոռոպետութեան աստիճանը ունեցողներէն երբեմն Սարգիս կառավարութեան տեղակալ մեծապալէ Վարապըլուս անունով տեղակալ անուանեցաւ:

— Տաճկաց կարգադրողներուն ստիւրութիւն է որ նոր տարեգրութիւն ըլլայ նէ կարողութիւն ունենցողը ոտանաւոր գոյնաւոր և բարեմաղթութիւն կը յօրինէ վեհափառ ինքնակալին, և այս ոտանաւորին վերջին մէկ երկու սողին նարուստիւ: դրերը կ'աճէին հաշուով յաւելում ըլլալի նէ՝ այն տարւոյն թուականը կ'ըլլէ. և ասանկ ոտանաւորներուն խաբի կ'ըսեն: որ թուականը ըսելէ՝ Այս տարի ալ ասանկ ոտանաւորներ չընողներ եղան: որ են էւ համ ճոհակապէսի գիւնին քարագիւղներէն իմեթ էւ ֆէնտին. նոյն գիւնին քարագիւղներէն Օլիհտի էֆէնտին. նոյն գիւնին քարագիւղներէն Եւստիպիէ (թեպիկաթ քաղաքէն) Վահրան Վահրան էֆէնտին. իրաւաբանութեան գասաթուներէն (միւս

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

Իրանիս ըսուած գետին եղբրի առօրեայ միջատները, և ասոնց մէկուն ճաւը, որն որ իրիկուան գէմ մեռնելով իւր վերջին խրատները իր սերունդօրը կուտայ:

Արեւմտեւ կըսէ Իրանիս ըսուած գետին եղբրը անանկ փոքրիկ կենդանիներ կան որ, որոնց կիսերը միայն օր մըն է, առաւօտուն ժամը երկուքին մեռնողները երկուստեքութեան հասակին մէջ, և իրիկուան ժամը տասնութի մեռնողները զառամութեան մէջ կը մեռնին:

Այս ազգին նայելով, համարենք թէ՛ այս կենդանեաց մէջն աւելի յաղթանակներն մէկը՝ նոյն իսկ ժամանակին շարի հին ըլլալով, իւր կեանքը արեւուն ծագած ատենէն սկիզբն առած ըլլայ, և իւր բարեխառնութեան ուժով, տարր կամ տանկերիւ ժամուն անթիւ վայրկեաններուն միջոցը՝ արտաքայ կարգի գործունեայ կեանք մը վաւեր կարգանայ, վայրկեաններուն այս ընդերքար յաջորդութեան ժամանակը, հարկ է որ փորձով և խորհրդածութիւններով ամէն տեսանկարէն վրայօք ալ բարձր իմաստութեան մը վաստակած ըլլայ: Կէս օրուան մօտ մեռնող նման մը, Ծերութեան հասակին մէջ գալիք անթիւ անհանգստութիւններէ բարեբաղդութեամբ աղաւաղ արարած կը տեսնուի, և իւր թուանցը այնպիսի գործոց զարմանալի աւանդութիւններ կը դառնայ, որ իւր ազգին յիշատակարաններէն շատ անգամ

են: Դեռ ժամ մը միայն տարող կենդանիներէ բաղկացած մատաղեւ բամբակութիւնը յարգանքով այս անակառէի ծերոցն կը մօտենան և զարմանալով մտիկ կ'ընեն: Իւր իրաւական անտարբարութիւնը և աւելի պատմածը, այս կարճատեղ կեանքը ունեցող ազգին հրաշալի կ'ըսեն. որ բոլոր ժամանակներուն տեսութիւնը մէկ ծրուան միջոցաւ կը չափուի, և արշաւոր իրենց ժամանակագրութեան մէջ անոնց անուշ ծուրուն մեծ թուականը կը սեպուի:

Համարենք թէ՛ այսպէս պատկառելի միջատ մը որն որ նմանեւուն մէջ կարի ծերութենէ է, իւր մահէն քիչ մը առաջ (չրեթէ արեւուն մահալու ատենը) բոլոր իւր ներուշխնը և բոլոր կամքերը կը ժողուէ. որպէս զի մեռնելէն առաջ իւր վերջին խրատները նոյն աւանդ, ամէն կողմէն կ'ընթան լայն անձիկ մը ներքեւ կը ժողովն և իմաստուն օրհանգստան ալ անոնց այս յետագայ խորքերը կը ճաւէ:

Բարեկամք իմ և հայրենակիցք, այնպէս կը զգամ, որ աւելի երկար կեանք մը անգամ վախճան ձիտի ունենայ, ահա իմ վախճան ալ հասած է, և իմ ճակատագրիս վրայ ալ չեմ ցաւիր: Վասն զի իմ կարի ծերութեան հասակս ինծի բեռ մը եղած էր, և ինծի համար արեւակաւ տակը նոր բան մը չի ննայ: Եւ զարմանալի թիւներն ու վիշտերն որ իմ հայրենիքս աւերցին, զանգուն անթիւ պատմարաններն որոնց երթարայ եմք, մեր ազգը վայրագործ հիւանդութիւնները և բուն իսկ ընտանեաց մէջ նպատահած թշուառութիւնները, երկիր կեանքի մը մէջ այս ամէն տեսանկար ինծի այս մեծ ճշմոքութիւնը լաւ իմացուցին. թէ՛ մենէ կախում չունեցող բանեցող եղամ երջանկը իմ իմացութեան և երկարատեւ չեմ կրնար ըլլալ:

Սատիկ հով մը՝ ամբողջ մէկ աղջ մը կըրոյս, իսկ մը կըրոյս, իսկ մը անկոնեմ երկուստեքները զովարար և անակալ հովէ մը ջուրին մէջ հեղձման հղան, յանկարծակի անձրեւէ մը ինչ տոկոս կ'եղեղներ եղած են մեղ, մեր ամբողջ սպաստանարանները անգամ կարկուտի փոթորիկներէն աղաւ չեն, միջին ամէ մը մեր ամենէն քաջախար

ներ կը գողացնէ:

Առաջին դարերու մէջ տարեցայ. և աւելի բարձրահասակ և կրտսեր միջանորու հետ խօսակց եղայ. որոնք կրնամ ըսել թէ հիմակ ուսանելէն աւելի իմաստուն աւելի խոհական էին. անոր համար, կուրաշէն որ իմ վերջին խրատներուն հաւատք, օտարը կ'ըսէ ձեռք, թէ արեւը, որ հիմա մեղի ջուրին միւս կողմ կ'ըսէ, և կը թուի որ ցամաքէն հեռու չէ, ևս անկող պատնեք ձիւտ երկիրքին վրայ վայրը տեսայ, և իւր ճառագայթները ուղղակի մեր վրայ կ'արձակէ: Առաջին դարերու մէջ երկիրը աւելի լուսաւոր էր. օդը աւելի ջերմ է. մեր նախնիքն ալ աւելի սակաւապետ և աւաքներն էին: Թէ և զգայարաններս տկարացած են, բայց յիշողութիւնս դեռ տեղն է. կրնամ հաստատել: Թէ՛ այս փառաւոր աստղը շարժում ունենալու է, որուն և առաջին ծագումն ալ այս ընտանիքագաթէն տեսնուի. կեանքս ալ նոյն ժամանակին կը շարունակի. և իւր անբաւ ընթացքը շատ դարերու միջոց է. որ ոկընէ է: Արեւայ երկին մէջ որանելի ջերմութեամբ մը յառաջ գնաց, բայց անանկ մէկ ճառագայթով մը որուն վրայ ամենէն զաղալիս մը չէք կրնար ունենալ, և դուք ալ անտարբար չէք կրնար գիմանալ: Սակայն, իւր հիմնական տը կարանակէն և զգալի կերպով պակասելէն կը գուռակեմ, որ քիչ ժամանակ մէջ բոլոր բնութիւնը պիտի վերջանայ, և այս աշխարհը հաւերը վայրկեան շանցած խաւար աղբամուղի մը մէջ պիտի ծածկելի:

Այսինքն բարեկամներս, անտի յետով մը որչափ ատեն խաբուէցայ, որպէս զի միշտ այս երկիրս պիտի բնակիմ, անձամբ փորձը խաբուէմ ինչ չքեղ կերպով զարդարեցի, անդամներուս զրաւորութիւն յօգուածներուս պնդութեանը և թեւերուս ալ ուժին վրայ որչափ վրասացայ (ահաւատիկ անոնց ամենուն տնտեսութիւնը կը զգամ հիմա) և այս խաւարաման և կործանման դարուս մէջ, որուն որ սկսիլը կը տեսնամ, ինչմէ ետքը անցողիկներն և ոչ մէկը այս հաճութիւնները պիտի ունենայ:

